

Ненад Благојевић / Никола Татар
УЧЕЊЕ У ПАНДЕМИЈИ – *SUMMA* УТИСАКА
Тематски зборник радова

DOI: <https://doi.org/10.46630/upu.2023>

Зборник са научно-стручног скупа „Учење у пандемији – summa утисака”,
одржаног 24. и 25. септембра 2021. године.

Уредници:
др Ненад Благојевић
мр Никола Татар

Програмски и организациони одбор скупа:

проф. др Весна Симовић	мр Милош Милисављевић
доц. др Тамара Костић Пахноглу	мр Наташа Живић
доц. др Мирјана Бојанић Ћирковић	мр Стефан Здравковић
доц. др Ненад Благојевић	мр Јелена Јаћовић
доц. др Ивана Митић	мр Емилија Јовић
доц. др Јелена Младеновић	мр Душица Љубинковић
доц. др Александра Јанић	мр Оливера Марковић
доц. др Јелена Стошић	мр Сара Немат
доц. др Александар Новаковић	мр Наталија Стевановић
доц. др Нина Судимац	мр Софија Филиповић
мр Никола Татар	мр Вања Цветковић
мр Ивана Шоргић	мр Василиса Цветковић
мр Христина Аксентијевић	мр Милица Ђорђевић

Секретар:
мр Оливера Марковић

Рецензенти појединачних радова са научно-стручног скупа:

проф. др Снежана Божић	доц. др Мирјана Бојанић Ћирковић
проф. др Весна Симовић	доц. др Александар Новаковић
проф. др Данијела Поповић Николић	доц. др Александра Јанић
проф. др Дејан Марковић	доц. др Јелена Младеновић
доц. др Нина Судимац	доц. др Јелена Стошић
доц. др Јелена Османовић Зајић	доц. др Невен Обрадовић
доц. др Ивана Митић	др Олга Трапезникова

Рецензенти:
др Јелена Османовић Зајић
др Ана Савић Грујић
др Олга Трапезникова

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет

УЧЕЊЕ У ПАНДЕМИЈИ – SUMMA УТИСАКА
Тематски зборник радова

Niš, 2023.

САДРЖАЈ

УЧЕЊЕ У ПАНДЕМИЈИ – *SUMMA* УТИСАКА

ИЗАЗОВИ УЧЕЊА У ПАНДЕМИЈИ У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ

Аница М. Радосављевић ЕЛЕКТРОНСКА КЊИГА КАО ПОДРШКА НАСТАВИ НА ДАЉИНУ	11
Мирјана М. Бечејски НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ РАД У ДОБА ПАНДЕМИЈЕ КОВИД-19	21
Јелена С. Станковић ИСКУСТВО СА СНИМАЊА ЧАСОВА ЗА ПЛАТФОРМУ РТС-А <i>МОЈА ШКОЛА</i>	37
Сања Д. Стевановић ИСКУСТВО СТУДИЈСКЕ РАЗМЕНЕ У ПАНДЕМИЈИ	49
Наташа М. Лујић Новић УЏБЕНИК ЗА УЧЕЊЕ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА ДАЉИНУ – <i>ПРИЧАЈ СРПСКИ ДА ТЕ ЦИО СВИЈЕТ РАЗУМИЈЕ!</i>	61

НАСТАВА У ПАНДЕМИЈИ ИЗ УГЛА УЧЕНИКА, СТУДЕНАТА И ПРЕДАВАЧА

Jasmina S. Veljković OBRAZOVANJE U OSNOVNOJ ŠKOLI U VREME PANDEMIJE	83
Јован Б. Ђорђевић, Јована И. Цакић, Тамара В. Аврамовић, Александра Д. Вукић ИЗАЗОВИ УЧЕЊА У ПАНДЕМИЈИ ИЗ УГЛА СТУДЕНАТА ОАС СРБИСТИКЕ	95
Александар М. Новаковић ПОТЕНЦИЈАЛНА РЕШЕЊА ЗА ПОБОЉШАЊЕ КВАЛИТЕТА ОНЛАЈН УНИВЕРЗИТЕТСКЕ НАСТАВЕ ИЗ УГЛА СТУДЕНАТА СРБИСТИКЕ	109
Viktor Bilan NASTAVA U PANDEMIJI IZ UGLA STUDENATA U AUSTRIJI, HRVATSKOJ I SRBIJI – MOTIVACIJA ZA UČENJE TIJEKOM PANDEMIJE KOVID-19 ..	123
Јована М. Дељанин ОНЛАЈН-НАСТАВА СРПСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ НА ТЈЕНЦИНСКОМ УНИВЕРЗИТЕТУ ЗА СТРАНЕ СТУДИЈЕ	137

Ана З. Хубер ИЗАЗОВИ У НАСТАВИ КЊИЖЕВНОСТИ ЗА БРУЦОШЕ: ЗНАЧАЈ ИНДИВИДУАЛНОГ ПРИСТУПА У РАДУ	149
Предраг Барјактаровић, Катарина Барјактаровић ТАКМИЧЕЊА ИЗ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ У ДОБА ПАНДЕМИЈЕ КОВИД-19	161
Снежана С. Радоичић, Исидора Д. Тамбурић, Даница С. Леповић, Јасмина Рочкомановић ГОДИНА УЧЕЊА У ПАНДЕМИЈИ	173
Александра С. Стошић НАСТАВА У ДОБА ПАНДЕМИЈЕ ИЗ УГЛА СТУДЕНАТА ФИЛОЛОШКИХ ФАКУЛТЕТА ПЕТ ЗЕМАЉА	183

ШКОЛСКЕ/ВИСОКОШКОЛСКЕ СЕКЦИЈЕ У ПАНДЕМИЈИ

Марина Лабуд Ђорђевић ЗНАЧАЈ МЕДИЈА У КРЕИРАЊУ СЛОБОДНОГ ВРЕМЕНА МЛАДИХ У ВРЕМЕ ПАНДЕМИЈЕ КОВИД-19	195
Милица З. Живковић УМЕТНОСТ ИМА РЕЧ – УПРКОС СВЕТСКОЈ ПАНДЕМИЈИ Рад секција Основне школе „14. октобар” у време пандемије	207
Милица З. Живковић, Јелена Ђ. Ђорђевић ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ У КОНТЕКСТУ САВРЕМЕНЕ НАСТАВЕ (ПРИКАЗ РЕЗУЛТАТА ПРОЈЕКТА <i>ШКОЛОГРАМ</i>)	217
Мирјана Бојанић Ћирковић, Јелена Стошић <i>ФИЛОБЛОГ</i> У ВРЕМЕ ПАНДЕМИЈЕ: ИЗМЕЂУ УЧЕЊА И ЕСКАПИЗМА .	231

МЕТОДИКА НАСТАВЕ ФИЛОЛОГИЈЕ У ПАНДЕМИЈИ

Олга А. Трапезникова ИНТЕРНЕТ РЕСУРСИ ЗА УСАВРШАВАЊЕ ОНЛАЈН-НАСТАВЕ (НА ПРИМЕРУ ЧАСОВА РУСКОГ ЈЕЗИКА)	249
Ненад Ђ. Благојевић, Милица Ђорђевић О МОГУЋНОСТИ КОРИШЋЕЊА ПОДКАСТА У ОНЛАЈН-НАСТАВИ КЊИЖЕВНОСТИ	257

**ПЕРСПЕКТИВЕ НАСТАВЕ КЊИЖЕВНОСТИ
У УСЛОВИМА ОНЛАЈН-ОБРАЗОВАЊА**

Миливој С. Бајшански, Јована С. Стевановић

ЕПСКА НАРОДНА КЊИЖЕВНОСТ ТОКОМ ПАНДЕМИЈЕ: АНАЛИЗА
ПЕСАМА *ЗИДАЊЕ СКАДРА* И *ПОЧЕТАК БУНЕ ПРОТИВ ДАХИЈА* 269

Јелена М. Павловић Јовановић, Данијела М. Милчић Ђошић

МЕТОД *ДАВАЊЕ ПОВРАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ* У ЧЕТИРИ КОРАКА – РАЗ-
ВОЈ ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ КЊИЖЕВНОСТИ У ВРЕМЕ ПАНДЕМИЈЕ .. 283

Мирјана М. Бечејски¹⁷

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ РАД У ДОБА ПАНДЕМИЈЕ КОВИД-19¹⁸

У чланку је представљена *summa* утисака о научноистраживачком раду у области друштвених и хуманистичких наука током пандемије ковид-19. Кроз различите форме и фазе научноистраживачке делатности аутор разматра тешкоће и ограничења, али и предности нових облика радног ангажовања, те перспективе које су се указале. Закључци су изведени на основу непосредног искуства аутора, искустава других истраживача из различитих научних дисциплина, научних и стручних радова, новинских текстова и извештаја, доступне документације о упутствима и препорукама Завода за јавно здравље, Министарства здравља и других државних институција надлежних за спровођење заштитних мера за време пандемије, као и истраживања о раду највећих библиотека и архива у Србији у новонасталим околностима, спроведеног од краја септембра до краја новембра 2021. године. Премда се ово истраживање односи на Србију, на сличан начин пандемија је погодила све културне и научне институције и научне раднике у свету, те је њихов положај могао бити бољи или гори само у смислу „дигиталног јаза” (приватних и институционалних технолошких капацитета, квалитета интернет везе), односно способности руководиоца да организују рад појединачних установа и пројеката.

Кључне речи: научноистраживачки рад, пандемија ковид-19, литература, грађа, библиотеке, архиви, научни скупови, приређивачки рад.

Иницијатива за одржавање једног оваквог научног скупа, са аспекта филолога помало необичног по теми и карактеру, несумњиво је потекла из егзистенцијалне стварности – великих искушења пред којима се за протеклих годину и по дана нашло човечанство и из којих је, силом прилика, морало много тога да научи и о самом учењу. Управо то што се заснива на личном и колективном искуству и пружа могућност за њихову размену у несвакидашњој ситуацији за науку, образовање и културу, чини га изузетно важним, и то не само за методичаре наставе. Стога ће у овом реферату бити

¹⁷ becejskim@gmail.com

¹⁸ Рад је настао у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством просвете, науке и технолошког развоја број 451-03-9/2021-14/200020 од 5. фебруара 2021. године.

неизбежно присутно прво лице множине, уз опаску да савремена антропо-лошка изучавања нуде подстицај и за рехабилитацију из науке готово прогнаног првог лица једине.

Углови из којих се тема учења у доба пандемије може сагледати несумњиво су бројни. И сâм наслов овога рада сведочи о њеној ширини и подстицајности. Наше непосредно искуство везано је за науку о књижевности – књижевну критику и теорију, али будући да смо већ седамнаест година запослени у научноистраживачкој установи интердисциплинарног карактера, наше посредно искуство обухвата још неколико научних дисциплина, те је било логично да истраживачки фокус проширимо на подручје друштвених и хуманистичких наука; тим пре што у поднаслову теме научног скупа стоји „*summa* утисака”, а поднаслов је увек јак „индикатор”, како је истицао Никола Грдинић (2005: 101–111). Најчешће се у вези са поменутом темом говорило о тешкоћама и ограничењима, и ми их ни овом приликом не можемо заобићи, али ћемо кроз различите облике и фазе научноистраживачког рада¹⁹ размотрити и неке предности, те нове перспективе које су се указале.

До почетка пандемије рад од куће био је непознаница за већину радно активног становништва. Сматран је привилегијом све док и сами нису искусили замор услед свакодневног и целодневног гледања у мониторе, недостатка друштвено-емотивне комуникације с колегама и осцилације радног елана од адреналина до мелатонина, како је сликовито истакла библиотекарка Народне библиотеке Србије Тамара Бутинган Вучај (2020: 21–22). Међутим, овакав начин рада, са свим његовим предностима и манама, није био стран истраживачима запосленим у институтима и научним радницима које природа посла не везује непрекидно за терен и установе. Онима који нису били у прилици да обезбеде услове за рад од куће, као и онима које је пандемија затекла у почетној фази истраживања, ова „привилегија” је тешко пала – затварањем библиотека, архива и јавних читаоница остали су без грађе и радног простора.

Како је почетна, а многи сматрају и најважнија фаза у раду сваког истраживача набавка и проучавање грађе и литературе о одређеној теми – фаза која је несумњиво највише погођена пандемијом ковид-19 – највећу

¹⁹ У зависности од специфичности научних области и дисциплина, научноистраживачки рад у њима се различито и дефинише. Како расправа на ту тему завређује посебну студију, у овом чланку појам *научноистраживачки рад* узет је и у општијем смислу, у научној заједници самоподразумевајућем, као и у правном смислу, онако како је дефинисан Законом о науци и истраживањима (Службени гласник РС, бр. 49/2019-3) и Законом о научноистраживачком раду (Службени гласник РС, бр. 110/2005, 50/2006, испр. 18/2010 и 18/2015). Научноистраживачка делатност правно је одређена као „делатност од посебног значаја за Републику Србију”, „заснована на знању” и која је саставни део „међународног, научног, образовног и културног простора”, те као „систематски стваралачки рад који се предузима ради откривања нових знања, с циљем подизања општег цивилизацијског нивоа друштва и коришћења тих знања у свим областима друштвеног развоја” (Службени гласник РС, бр. 110/2005, 50/2006, испр. 18/2010 и 18/2015, чл. 2 и 3).

пажњу посветили смо раду библиотека и архива, као и раду научника у библиотекама и архивима за време вируса корона. Закључке смо извели на основу истраживања спроведеног у неколико највећих градова и универзитетских центара у Србији, уз консултовање јавних докумената, прописа и већ објављених чланака на ту тему. Истраживање је утемељено на подацима о радном времену и условима за научноистраживачки рад читаоница у доба пандемије, међубиблиотечкој размени, скенирању и електронском слању чланака, промоцијама књига, зборника и других публикација, као и искуствима истраживача за које су читаонице биле „радна места”.²⁰ Увидом у текстове и друга сведочанства о томе како су установе културе, науке и образовања радиле у другим земљама, показује се да се ни тамо ситуација није битно разликовала („Howpublic Libraries...” 2020; „Libraries intimes of Coronavirus...”, „Gallica...”; ЈАНКОВИЋ 2020: 59–60; МИЛУНОВИЋ 2020: 33).

У првим месецима ширења вируса корона већина библиотека у Србији физички није била отворена за кориснике.²¹ То не значи да су библиотеке престале са радом. Напротив: у настојању да испуне своју мисију и програме прилагоде ванредној ситуацији, многе од њих су тежиште делатности с корисницима пребацивале у виртуелни простор (нпр. интернет платформе Библиотеке града Београда: АВА документарни филмови, „Питај библиотекара” и сл.), уз активно учешће у културном животу грађана интензивнијим онлајн-промоцијама читања и културе и организовањем акција путем друштвених мрежа.²² Поред пружања општих информација на захтев, рад

²⁰ Детаљне информације о радном времену и организацији рада у овим установама током пандемије добили смо захваљујући љубазности надлежних и запослених којима смо се обратили лично, имејлом или телефоном: Драгани Д. Милуновић, заменику управника Народне библиотеке Србије, која нас је упутила на релевантну литературу; Бојану Кундачини, начелнику Одељења за рад са корисницима Библиотеке града Београда; Вери Петровић из Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић” у Београду, као и управнику који је био расположен да одговори и на додатна питања; Андријани Стојановић из Информативно-позајмног одељења Универзитетске библиотеке „Никола Тесла” у Нишу, а по налогу управнице Снежане Бојовић; Татјани Богојевић, библиотекар-информатору у Библиотеци Матице српске у Новом Саду; Анђели Огњановић из Народне библиотеке „Вук Караџић” у Крагујевцу; Бојани Фемић запосленој у Центру за информације Државног архива Србије; Драгани Митрашиновић из Историјског архива Београда, као и надлежнима из Архива Југославије и Војног архива. О раду осталих установа податке смо пронашли на њиховим званичним сајтовима, а сведочанства о практичној организацији рада и условима за рад пружиле су нам колеге истраживачи током усмених разговора.

²¹ Један од изузетака представља Универзитетска библиотека „Светозар Марковић” у Београду, где је професорска читаоница све време радила и није смањиван обим грађе која се може наручити у једном дану, али уз ограничен број присутних корисника и скраћено радно време, сходно прописаним мерама Владе – сведочи запослена Вера Петровић (тел. разговор од 26. 11. 2021).

²² Запажена је активност на друштвеним мрежама Одељења за културне програме Библиотеке града Београда: организација наградних конкурса *Читам, не скитам!* и *Читам, не скитам!*

библиотекара са корисницима на даљину подразумевао је и тематска претраживања базе података, као и упућивање на електронске изворе који су им тренутно доступни (МИЛУНОВИЋ 2020: 35). У свим библиотекама забележен је пораст посете дигиталним збиркама (МИЛУНОВИЋ 2020: 40), па су самим тим актуализована питања њиховог оформљења, али и заштите ауторских права и лиценци за приступ дигитализованим садржајима (БУТИНГАН ВУЧАЈ 2020: 25). Више него икада, запослени су се нашли пред изазовима савременог, дигиталног библиотекарства, које је у тренутку пандемије постало један од најзначајнијих извора научних информација. Публиковани стручни радови сведоче о томе како су се у ситуацији нужности у овој делатности указивале нове драгоцене перспективе.²³

Библиотеке које примају обавезни примерак, каква је Народна библиотека Србије, и током карантина континуирано су наставиле с радом у неким одељењима како би се примили и физички распоредили обавезни примерци и сачувале дневне новине (МИЛУНОВИЋ 2020: 34). Уз нешто измењен начин рада услед примене епидемиолошких мера, Одељење за заштиту, конзервацију и рестаурацију НБС морало је да настави научноистраживачки рад у лабораторији, како би заштитило угрожену писану баштину, првенствено стару и ретку библиотечку грађу (Милуновић 2020: 37). Пред конзерваторе се нашло и питање метода заштите здравља запослених и корисника у условима пандемије. У том циљу и уз консултације са колегама из других установа културе у земљи и иностранству, они су саставили упутство за руковање библиотечком грађом у време заразе вирусом корона (МИЛУНОВИЋ 2020: 37).

Након првог таласа пандемије, запослени су улагали огроман труд како би одговорили потребама корисника и рад у библиотекама колико-толико нормализовали (рад у једној смени у већини објеката услед смањења броја људи на радном месту, дезинфекција и одлагање враћених књига у „карантин”, где су исте морале да одлеже од три до седам дана пре враћања у фонд и сл. – ЈАНКОВИЋ 2020: 64). Неке библиотеке понудиле су спе-

Са књигом се сликам! реализованих уз подршку познатих личности из уметничког и културног живота, као и виртуелног читалишта Града Београда (што је постала пракса и других јавних библиотека у Србији), потом (од 20. јула 2020. године) и емитовање серијала разговора с писцима и песницима *Причам, не скитам* преко Фејсбук и Јутјуб профила библиотеке (РАДУЛОВИЋ, ВУКОВИЋ 2020: 75, 78; СТАНКОВИЋ, ЧИЧОВАЧКИ И ДР. 2020; КУНДАЧИНА, имејл од 23. 11. 2021) итд. Познати су и онлајн културни програми Градске библиотеке у Новом Саду (*Писци код вас, Можда вам је познато... и Књиге, поново!*), у којима су били ангажовани не само писци него и критичари (в. ЖИВКОВИЋ 2020: 97), као и серијал програма *Књижаарење* Народне библиотеке у Крагујевцу.

²³ Видети бројеве часописа *Библиотекар* 2/2020 и 1/2021, који су цели посвећени раду библиотека у време пандемије. У том погледу посебно је интересантан први број у 2021. години, у чијем су фокусу дигиталне библиотеке и њихова изградња (портал *Претражива дигитална библиотека* Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић”), те област библиотечке информатике.

цијалне услуге корисницима.²⁴ Ипак, за научне раднике ситуација је и даље била ванредна, а читаонице углавном затворене све до 27. априла 2020.

У циљу опште безбедности, а према препоруци Завода за јавно здравље, све веће библиотеке су упућивале кориснике на резервацију књига имејлом, преко COBISS-а, телефоном, достављањем спискова и сл. и отвориле посебне пултове за њихово преузимање. Тиме је олакшано позајмљивање, а задржавање корисника у просторијама зграда сведено на минимум (в. Упутство 2020; МИТИЋ 2020). Недостатак је био тај што је у свим библиотекама корисницима онемогућен физички приступ слободним фондовима, те укинута многим незаменљива привилегија листања књига (ЈАНКОВИЋ 2020: 68). Међу истраживачима различитих научних дисциплина, ова одлука вероватно је највише утицала на оне који у слободним фондовима проналазе грађу (нпр. проучаваоци књижевности).

Од почетка до средине јуна 2020. године већина библиотека у Србији поново успоставља рад у две смене, укида се „карантин“ за књиге, а корисници могу сами да приступе слободном фонду. „Дозвољава се већи број корисника унутар просторија Библиотеке, али и даље је тај број ограничен према квадратури објекта. „На снази је мера од 4 м² по особи“, истиче Бојан Кундачина, начелник Одељења за рад са корисницима Библиотеке града Београда. Читаонице у овој установи, међутим, почињу са радом тек од друге половине октобра 2020. године, и то са 20–30% капацитета у односу на редовне околности, јер се број доступних места одређује према величини објекта (Кундачина, имејл од 23. 11. 2021).²⁵ Уз то, у другој половини новембра две највеће читаонице поново се затварају до друге половине марта 2021, сада због извођења радова (Кундачина, имејл од 23. 11. 2021). У том периоду унутар зграде се не одржавају промоције књига, нити други културни програми.

Читаонице Библиотеке и Архива САНУ биле су затворене за кориснике током ванредног стања, након чега су успоставиле посебан режим рада. Поред заштитних мера које не утичу непосредно на рад истраживача (обавезног проласка кроз дезобаријеру на улазу, коришћења заштитне маске у свим просторијама Палате САНУ, одржавања дистанце од 2 м између корисника и запослених и сл.), уведене су и оне због којих се истраживање одвија веома отежано, ако имамо у виду да из ове библиотеке није дозвољено изношење грађе. Библиотека тренутно ради у једној смени (читаоница од 9 до 15, каталог од 9 до 14 часова), а дозвољен број корисника смањен је за више

²⁴ Међу најинтересантије могу се уврстити достава књига на кућну адресу, тзв. услуга Библиотерапија Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис“ у Чачку (РАДУЛОВИЋ, ВУКОВИЋ 2020: 75), и понуда матурантима путем COBISS-а да им се скенира и пошаље имејлом грађа неопходна за израду матурског рада (понуда који ниједан матурант није искористио, разочарано примећује библиотекарка Ана Јанковић – 2020: 61).

²⁵ Тако је, на пример, у две читаонице Библиотеке града Београда могло истовремено да борави највише по пет корисника (СТАНКОВИЋ, ЧИЧОВАЧКИ И ДР. 2020).

од две трећине (у читаоници на 15 од предвиђених 50 места, у каталогу на 3). Томе додајемо да, за разлику од COBISSANU (електронског каталога свих врста грађе, који се води од 2012. године и доступан је на интернету), SANUBIB (интерни електронски каталог свих врста грађе, вођен од 1990. до 2012. године) доступан је искључиво у Библиотеци САНУ.

Градска библиотека у Новом Саду затражила је по укидању ванредног стања информацију од Градског завода за јавно здравље о томе колико се дуго вирус задржава на папиру. Након два месеца, током којих нису примали изнајмљене књиге због могућности преноса вируса, добили су одговор да вирус на папиру опстаје 72 сата. Увели су враћање изнајмљених књига искључиво петком, како би исте викенд провеле у „карантину”, а потом биле дезинфиковане и од почетка недеље припремљене за поновно изнајмљивање, пишу репортери листа *Данас* (СТАНКОВИЋ, ЧИЧОВАЧКИ И ДР. 2020).²⁶ Књижевни сусрети и трибине углавном су отказани, а неки од њих организовани су на отвореном (СТАНКОВИЋ, ЧИЧОВАЧКИ И ДР. 2020). То што је након погоршања епидемиолошке ситуације у јуну ова библиотека отворила летњи огранак на дунавској плажи Шtrand заслужује сваку похвалу, али библиотека на отвореном истраживачима није могла да замени Научну читаоницу и Читаоницу штампе, које су током 2020. радиле само краћи период по укидању ванредног стања (ГРУЈИЋ 2020: 107).

У Библиотеци Матице српске запослени се враћају на радна места од 11. маја. 2020. године и до данас раде нормално са корисницима. Чак и ако је у неком периоду било скрећено радно време и део запослених је радио од куће, све несметано функционише, тврди библиотекарка Тајјана Богојевић:

„Ми смо радили и у периоду када ниједна факултетска библиотека није радила. У читаоницама је био ограничен број места, па би морали да сачекају да неко изађе ако је број био преко дозвољеног. Студенти нису били ускраћени за грађу. Књиге се све време нормално издају, претраживање се врши такође, показујемо и даље студентима и другим истраживачима како да пронађу оно што им је потребно, шаљемо скенове и копије у библиотеке и појединцима” (БОГОЈЕВИЋ, имејл од 23. 11. 2021).

Као и у осталим библиотекама у Србији, округли столови, трибине, промоције, књижевни сусрети и изложбе одржавали су се у зависности од тренутне епидемиолошке ситуације – у смањеном обиму и уз ограничен број присутних.

Универзитетска библиотека „Никола Тесла” у Нишу радила је током ванредног стања у минималном режиму: књиге су се издавале само у перио-

²⁶ У Упутству за рад библиотека у вези превенције COVID 19 које је објавила Република Србија / Градски завод за јавно здравље, Београд, под тачком 21 пак стоји: „Иако нема до краја научно потврђених података сматра се да се корона вирус у извесним случајевима може задржати на папиру до 24 сата од контаминације. Из наведеног разлога поново не издавати књиге најмање 24 часа од њиховог уласка у библиотеку” (Упутство 2020).

ду од 9 до 13 часова, а све остале услуге биле су обустављене. Од 27. априла успоставља се поново целодневни рад са корисницима, изузев читаоница, које су остале затворене до 1. јуна 2020. године, истиче библиотекарка Андријана Стојановић (имејл од 23. 11. 2021). Она сматра да су у њиховој установи пандемијом највише погођени културни догађаји и да су веће промене у начину рада доживели запослени него корисници.

Број корисника који истовремено могу да бораве у читаоницама библиотека и архива и сада зависи од њихове квадратуре, што већину истраживача успорава у научном раду. Пример позитивне праксе представља отварање још једне читаонице у Универзитетској библиотеци „Никола Тесла” у Нишу. Будући да је седење дозвољено на сваком другом месту, а да је сала за промоције и културна дешавања у периоду забране окупљања изгубила своју намену, иста је привремено преименована у читаоницу.²⁷ Тако су уважени и корисници (углавном студенти основних и докторских студија, универзитетски и научни радници) и епидемиолошка мера неопходне физичке дистанце. Делује једноставно, али су се тога сетили једино надлежни у овој библиотеци.

У Народној библиотеци „Вук Караџић” у Крагујевцу потпуна обустава рада трајала је током ванредног стања (од 16. марта до 26. априла). Након тог периода, културни програми уживо били су редуковани или пребачени у виртуелну димензију, али је Позајмно одељење радило без прекида и скраћивања радног времена. Научни фонд и читаоница били су доступни за кориснике (као и иначе) сваког радног дана од 8 до 19 часова, суботом од 8 до 14 часова, с тим да у периоду од 27. априла до 10. маја запослени нису услуживали кориснике. Спроведен је нови план седења у читаоници, тако да је свако треће место обележено и намењено за коришћење (ОГЊАНОВИЋ, имејл од 29. 11. 2021).

Дакле, рад у библиотекама за истраживаче и кориснике читаоница у већини случајева остао је ограничен. Овде не мислимо само на набавку литературе и позајмљивање књига у доба скраћеног радног времена за њихово издавање већ на чињенице да је добар део научног фонда иначе доступан само за читаоницу и да је у неким библиотекама, каква је Народна библиотека Србије, забрањено уношење и изношење грађе. Због обавезне физичке дистанце и ограничавања броја корисника по квадратном метру простора, у овој установи и број јединица грађе која се може наручити у једном дану сведен је на пет (МИЛУНОВИЋ 2020: 35). За научне и универзитетске рад-

²⁷ „С обзиром на то да смо дуго били једина високошколска библиотека чије су читаонице радиле, интересовање корисника је било огромно, и ми смо током друге половине 2020. године и првих месеци 2021. године оспособили и додатни простор да функционише као читаонички, то јест свечану салу на другом спрату, што је простор иначе намењен промоцијама, радионицама и сличним активностима. Када се у лето 2021. године епидемиолошка ситуација поправила, овом простору је враћена првобитна намена” (СТОЈАНОВИЋ, имејл од 23. 11. 2021).

нике који не живе у престоници, а који су на истраживање допутовали ионако редукованим јавним превозом, ова наредба изискивала је и додатно време и додатне трошкове, сведоче истраживачи. Уз то, термини за рад истраживача у читаоницама неких библиотека морали су да се заказују, ограничавали су се на једну радну недељу, након чега би уследила пауза и сл. Они који су били принуђени да испоштују задате рокове, своје научне радове завршавали би уз расположиву литературу и грађу, свесни њихове мањкавости. Други би одустајали.

Конкретни услови за научноистраживачки рад у библиотекама разликовали су се и још увек се разликују од града до града и од установе до установе, с тим да је стање посебно тешко за оне научнике који немају услова да посао обављају код куће и којима су читаонице библиотека једино радно место. Они су били принуђени да се и након набавке грађе и литературе боре за радни простор и тишину: да одлазе на село, у викендице и сл., где би их пак сачекивали други проблеми који се у развијенијим земљама света више и не постављају, попут недостатка или слабог интернета. Ако томе додамо и ношење заштитних маски током истраживања, разумљиво је зашто су истраживачи слабијег здравственог стања одлагали писање радова за које нису имали прикупљену грађу и литературу.

С друге стране, у појединим областима у којима је грађа дигитализована или је приступ грађи и иначе строго ограничен, истраживачи су могли несметано да наставе свој научни рад.²⁸ Ваља поменути и неке гране и огранке друштвенохуманистичких наука (педагогије, социологије, психологије, политикологије, методике наставе итд.) којима је пандемија донела обиље грађе за изучавање.

Међубиблиотечка позајмица, за којом се и у нормалним околностима ретко исказује потреба, функционисала је у складу са одлукама надлежних и са конкретним условима рада у свакој установи, па је у неким библиотекама обустављена током првих месеци пандемије, док се у другима одвијала редовно (ако изузмемо кашњења због преоптерећености брзе поште током 2020. године). Са чланцима који су доступни скенирањем и електронским слањем ситуација је била редовна, истиче Кундачина (имејл од 23. 11. 2021). Штавише, многи истраживачи сведоче, а и библиотекари потврђују, да им је у периоду ванредног стања то био једини извор грађе:

„Скенирање (најчешће периодике, али и остале грађе) све је чешћа међубиблиотечка услуга коју смо применили у време пандемије са многим библиотекама укљученим у COBISS систем Србије. Ово је, у периоду када поједине библиотеке нису слале своју грађу поштом, било најпрактичније решење за наше кориснике који другачије не би могли да дођу до жељених информација” (ОГЋАНОВИЋ, имејл од 29. 11. 2021).

²⁸ На пример, сарадници Одељења за археографију НБС током ванредног стања у потпуности су се посветили научном истраживању и остварили запажене резултате (МИЛУНОВИЋ 2020: 38).

Када је у питању дељење научних информација, могло би се закључити да је пандемија довела до њиховог убрзаног протока. На пример, Одељење за научне информације Народне библиотеке Србије несметано је наставило рад на КоБСОН-у и програму DoiSerbia, који је посвећен промоцији научних часописа објављених у Србији и њиховом укључивању у међународну размену, те су у оквиру покрета *Дигитална солидарност* послати подаци о сервисима DoiSerbia и DoiSerbiaPhD (МИЛУНОВИЋ 2020: 36–37). Нажалост, статистика је показала да и данас мали број корисника познаје предности COBISS-а (ЈАНКОВИЋ 2020: 65–69).

Током ванредног стања и сви архиви у Србији били су затворени за кориснике, тако да је прикупљање грађе у њима било потпуно онемогућено од средине марта до средине маја 2020. године. Међутим, и након тог периода рад истраживача у архивима остаје веома отежан због епидемиолошке мере физичке дистанце и заказивања термина, па су се у независном положају нашли сви они чије истраживање примарно зависи од архивске грађе – историчари, историчари уметности, поједине гране филологије итд. Таква ситуација траје до данас.

Највећа је гужва у Архиву Југославије, где су после потпуне обуставе рада са странкама (од 15. 3. до 11. 5. 2020. године) почели да раде у једној смени, од 9 до 14 часова. Истраживач који жели да изучава грађу у овом архиву може добити термин тек за четири месеца, сведоче доктори историјских наука. Од надлежних смо добили обавештење да због услова пандемије читаоница ради у посебном режиму у смислу скраћеног радног времена и ограниченог броја истраживача. Тренутно је отворена за кориснике у две смене, од 8.30 до 11 и од 12 до 15 часова. Дозвољено је истовремено присуство по четири истраживача у свакој смени, па је неопходно заказивање термина за истраживање (АЈ, имејл од 30. 12. 2021).

У читаоницама Државног архива Србије радно време и број присутних мењали су се у складу са новонасталим мерама и препорукама Кризног штаба, истичу у Центру за информације.

„Читаоница у Карнегијевој тренутно ради у две смене, од 8 до 13 сати и од 14 до 17 сати, са паузом од сат времена за дезинфекцију просторије. Број истраживача који може да прими у току смене је шест. Читаоница у Железнику ради у једној смени (од 8 до 14 сати) и број истраживача који може да прими је осам. Термин за истраживање се заказује након добијеног одобрења за истраживање. Истраживачима је омогућена услуга фотокопирања и скенирања, која се остварује у складу са прописаним епидемиолошким мерама” (ФЕМИЋ, имејл од 23. 11. 2021).²⁹

Као и Библиотека САНУ, Архив САНУ је по укидању ванредног стања успоставио посебну организацију рада читаонице за време епидемије. Чи-

²⁹ Од колега историчара сазнајемо да се на локацији Железник може добити термин у читаоници релативно брзо, а у зависности од ситуације, могуће је спровести истраживање и без заказивања термина.

таоница ради само у првој смени, од 8.30 до 14.30, дозвољени број истраживача је три дневно, а долазак је неопходно најавити раније (Архив САНУ). Фото-копирање, скенирање и фотографисање грађе најчешће су услуге које корисници захтевају.

Историјски архив Београда такође је начин истраживања у читаоници прилагођавао актуелној епидемиолошкој ситуацији. Током ванредног стања зграда је била затворена за кориснике, али су запослени, како истичу, настојали да услуже истраживаче:

„Комуникацију са корисницима обављали смо искључиво путем електронске поште. Наравно, када смо били у могућности вршили смо фотокопирање или скенирање грађе. Након укидања ванредног стања, рад са корисницима одвијао се измењено, био је ограничен број корисника који истовремено могу боравити у читаоници на четири. Како не би дошло до застоја у истраживању, вршили смо заказивање посета у зависности од времена које је потребно за истраживање. Сада се истраживање у читаоници одвија без застоја” (МИТ-РАШИНОВИЋ, имејл од 1. 12. 2021).

Истраживачи пак сведоче да су у Историјском архиву Београда имали додатни прекид у раду са корисницима и од краја новембра до 1. фебруара 2021. године, јер је један запослени био заражен вирусом корона. Будући да је читаоница могла да прими већи број истраживача, овде се пре могао добити термин за истраживање него у Архиву Југославије.

Из Војног архива добили смо само опште информације о начину рада и условима за истраживање током пандемије ковид-19,³⁰ али од корисника сазнајемо да су услови за истраживање били и остали веома лоши. Поред тога што Архив није радио у периоду ванредног стања, а потом је радно време скраћено, истраживање је могуће спровести само током заказаног дана у недељи. Тако истраживач који не борави у Београду мора да долази сваке недеље због неколико сати рада на прикупљању грађе у читаоници ВА.

Ако су услови за рад истраживача у библиотекама и архивима за време досадашњег тока пандемије ковид-19 били отежани, у оним научним областима које су утемељене на теренском истраживачком раду и живој речи (прикупљању лексичког блага, бележењу народних умотворина, обреда и обичаја, усменим анкетама) ситуација је била крајње ванредна. Лексикографи, стручњаци за народну књижевност, фолклористи, антрополози, историчари уметности и др. у току карантина нису били у могућности ни да изведу те почетне фазе научноистраживачког рада. На пример, етнолог, који се почетком 2020. припремао за праћење обичаја о Ускрсу, Ђурђевдану и другим верским празницима у неком подручју, морао је да одложи истраживање тек

³⁰ „Рад читаонице Војног архива регулисан је Упутством о начину коришћења архивске грађе. Услед новонастале епидемиолошке ситуације и наших текућих обавеза рад са истраживачима се заказује средом и четвртком од 8:30 до 14:00 часова. Имајући у виду да је Војни архив институција у склопу Министарства одбране нисмо у могућности да Вам доставимо друге информације” (ВА, имејл од 21. 12. 2021).

за наредну годину. И касније, након укидања ванредног стања, прикупљање грађе текло је веома успорено услед поштовања епидемиолошких мера.

Од других начина набавке литературе и поједине грађе споменућемо једну позитивну појаву солидарности и колегијалности међу истраживачима путем размене у групама на друштвеним мрежама (пдф књига, чланака, па чак и физичко слање материјала). Овакве групе свакако нису тековина вируса корона, али је пандемија допринела да се неке од њих спонтано ускостручно профилишу, да уз литературу неформално размењују и друге научне информације и искуства. С обзиром на то да већ две године није организован традиционални Београдски сајам на коме се одржи највећи број промоција и размена књига за текућу годину, и да је број појединачних промоција које су одржане у установама културе и образовања или на отвореном значајно смањен, аутори су се међусобно, као и са својим читаоцима, повезивали и упознавали путем имејлова и друштвених мрежа, те тако размењивали књиге, зборнике и радове. Једном покренута и подстакнута, оваква сарадња наставља да живи, на општу корист науке и уз афирмацију друштвених и хуманистичких вредности.

Ваља истаћи и отварање појединих онлајн-фондова великих светских библиотека, односно проширивање приступа дигиталним збиркама, тако да су се неке књиге, научни радови, па и цели зборници могли преузети бесплатно. Штета је само што се ниједан издавач, колико је нама познато, макар симболично није повео за овим примером. Новије стручне публикације могле су се купити у књижарама онлајн-поручбином, али се дешавало – то говоримо из личног искуства – да се због актуелних тема за зборнике научних радова и темата у часописима распрода баш она литература која је истраживачу у том тренутку неопходна.

Истраживачи које је почетак пандемије затекао у фазама сређивања грађе или завршним фазама писања радова, студија и књига, били су у много бољем положају, чак су могли да уживају у многим предностима рада од куће. За оне, дакле, који су имали среће да обезбеде радни простор и буду здрави, наступа затишје од јавног и друштвеног живота, од путовања на скупове, на промоције, састанке и предавања, затишје које је идеално за научну синтезу. Можда се идеје и рађају на научним скуповима и током дијалога, али тек у креативној самоћи људска мисао понире у дубине.³¹

Када су у питању научни скупови, округли столови и други видови стручних окупљања у циљу размене мишљења и идеја, на почетку пандемије сви поменути догађаји или су отказани или одложени, као и промоције књига. У жељи да се неки важни и дуго припремани скупови ипак физички одрже, најпре би се пролонгирани датуми, а потом би се прешло на онлајн-конференције, или би се једноставно штампали зборници реферата без одржавања се-

³¹ Да ли је ово виђење у ствари посебна врста ескапизма, питање је на које у овом тренутку не бисмо могли да одговоримо, али програм скупа „Учење у пандемији” пружа подстицај и за такво промишљање.

сија. У неким случајевима и то је изостало, тако да су поједини међународни скупови са традиционално великим бројем учесника услед пандемије изгубили периодичност.³² О детаљима око организације појединих скупова овом приликом неће бити речи, али са данашње временске дистанце може се извести следећи закључак: ма колико да је већина истраживача у почетку имала отпор према научним скуповима реализованим онлајн, у принудним условима одржавања они су открили и своје добре стране: уштеда времена, избегавање трошкова путовања, учешће и оних колега који из здравствених разлога физички не би могли да присуствују, боља презентација материјала и сл. Неки од њих изузетно су успешно организовани. Интересантна је чињеница да су се у Србији и околним земљама у првим месецима пандемије само они најодважнији организатори и са добром технолошком подршком (опремом и информатички образованим сарадницима) усуђивали да организују научне конференције онлајн, а данас су оне наша „нова нормалност” (БУТИНГАН ВУЧАЈ 2020: 29). У овим ситуацијама до изражаја су дошли креативност у презентацијама и технолошке способности млађих генерација научних радника, приправника, студената – генерација које су спремније да се одазову изазовима дигиталног света, које и не познају егзистенцијални свет без компјутера и интернета. Док смо у првим месецима самоизолације на научним скуповима одржаним путем платформи за видео-комуникацију (најчешће GoogleMeet и Zoom) могли завирити у приватност многих домова, већ у јесењим месецима 2020. и у 2021. већина излагача појављује се са позадинама намењеним конференцијама и јавном културном домену. То је један од сигнала да је овакав вид одржавања научног скупа и пословног састанка постао уобичајен и у области друштвенохуманистичких наука.³³ Ваља додати још и запажање многих учесника виртуелних научних скупова да се најживље дискусије обично одвијају у чету, током видео-излагања појединих реферата, а не у терминима након сесија који су формално предвиђени за разговор.

На приређивачки рад, који је одавно попримио електронску форму, најмање је утицала физичка дистанца у доба пандемије. Уколико је пак реч о редактури из посебних и рукописних фондова који се чувају у архивима, библиотекама или легатима и нису дигитализовани, и овај облик научне делатности одвијао се отежано. Дакле, услед затварања установа културе, науке и образовања, у многим сегментима појединачног и тимског научно-истраживачког рада континуитет је био прекинут.

Пандемија је повезала научне истраживаче на начин на који ниједна база то није успела и у том погледу указало се много нових перспектива, али је, с друге стране, у условима њиховог одсуства, потврдила непроцењиву

³² На пример, велики научни скуп који сваке друге године организује Универзитет „Св. Климент Охридски” у Софији.

³³ Накнадно сазнајемо да су неке од најкреативнијих позадина настале у оквиру Европаниних пројеката, која се у оквиру серије радионица „Култура од куће” бавила и темом организације онлајн-семинара (БУТИНГАН ВУЧАЈ 2020: 22–23; Видети: VAJTS 2020; HAZAN 2020).

вредност сусрета, емотивне комуникације и непосредне, живе људске речи. У тренутку када је физичко здравље људи било масовно угрожено, култура и уметност, а са њима и друштвенохуманистичке науке, нису ни захтевале приоритет за који се иначе безуспешно боре током читаве историје савременог друштва. Па ипак, њихов опстанак и деловање баш у том моменту одражавали су ментално и емотивно здравље једне људске популације.

Извори

- Архив САНУ: <https://www.sanu.ac.rs/jedinice/arhiv-sanu/informacije-za-korisnike/>, приступљено 20. 11. 2021.
- Библиотека САНУ: <https://www.sanu.ac.rs/jedinice/biblioteka-sanu/informacije-za-korisnike/>, приступљено 20. 11. 2021.
- Упутство 2020: Упутство за рад библиотека у вези превенције COVID 19, Београд: Република Србија / Градски завод за јавно здравље. <https://www.zdravlje.org.rs/filesnew/docs/Preporuke-kovid/Preporuke-za-rad-biblioteka.pdf>, приступљено 12. 10. 2021.
- Уредба Владе о организовању рада послодаваца за време ванредног стања, Службени гласник РС, 31/2020.
- Уредба о мерама за време ванредног стања, Службени гласник РС, 31/2020, 36/2020, 38/2020, 39/2020, 43/2020, 27/2020, 49/2020, 53/2020, 56/2020, 57/2020, 58/2020.
- Препорука Министарства културе и информисања установама заштите културног наслеђа, број 112-01-138/2020-07, од 21. 4. 2020.
- Закон о науци и истраживањима, Службени гласник РС, 49/2019-3.
- Закон о научноистраживачком раду, Службени гласник РС, број 110/2005, 50/2006, испр. 18/2010 и 18/2015.

Обавештења надлежних из библиотека и архива:

- Народна библиотека Србије: Др Драгана Милуновић, заменик управника, имејл од 23. 11. 2021.
- Универзитетска библиотека „Светозар Марковић” у Београду: Вера Петровић, телефонски разговор од петка 26. 11. 2021.
- Библиотека града Београда: Бојан Кундачина, начелник Одељења за рад са корисницима, имејл од 23. 11. 2021.
- Универзитетска библиотека „Никола Тесла” у Нишу, Андријана Стојановић, Информативно-позајмно одељење, имејл од 23. 11. 2021.

- Библиотека Матице српске, Татјана Богојевић, имејл од 23. 11. 2021.
Народна библиотека „Вук Караџић” Крагујевац, Анђела Огњановић, имејл од 29. 11. 2021.
Државни архив Србије, Бојана Фемић, Центар за информације, имејл од 23. 11. 2021.
Архив Југославије, имејл од 30. 11. 2021.
Историјски архив Београда, Драгана Митрашиновић, имејл од 1. 12. 2021.
Војни архив (ВА), имејл од 21. 12. 2021.

Литература

- Библиотекар 2/2020: Библиотекар: часопис за теорију и праксу библиотекарства, 2/2020 и 1/2021*, Београд: Библиотекарско друштво Србије.
- Библиотекар 1/2021: Библиотекар: часопис за теорију и праксу библиотекарства, 1/2021*, Београд: Библиотекарско друштво Србије.
- БУТИНГАН ВУЧАЈ 2020: Бутинган Вучај, Тамара, „Међународни пројекти у доба короне: једно лично искуство”, *Библиотекар 2/2020*, Београд: Библиотекарско друштво Србије, 21–31.
- VAJTS 2020: Vajts, Džolan, „Art Up Your Zoom: beautiful back grounds for your conference calls”, *Европеана Про блог*, 3. април 2020, <https://blog.europeana.eu/2020/04/art-up-your-zoom-beautiful-back-grounds-for-your-conference-calls/> (преузето 22. 9. 2021).
- Вебинар о е-књигама и електронској позајмици*, Библиотекарско друштво Србије, 28. 10. 2021, <https://bds.rs/2021/10/vebinar-o-e-knjigama-i-elektronskoj-rozajmici/>, (приступљено 5. 11. 2021).
- ГРДИНИЋ 2005: Грдинић, Никола, „Запажања о појмовима на пола пута”, *Жанрови српске књижевности: Порекло и поетика облика*, бр. 2, Нови Сад: Филозофски факултет – Орфеус, 101–111.
- ГРУЈИЋ 2020: Грујић, Ч. Бојана, „Пословање Градске библиотеке у Новом Саду у време епидемије ковида-19 – истраживање публике”, *Библиотекар 2/2020*, Београд: Библиотекарско друштво Србије, 105–130.
- ЖИВКОВИЋ 2020: Живковић, Р. Весна, „Културни програми Градске библиотеке у Новом Саду током пандемије ковида-19”, *Библиотекар 2/2020*, Београд: Библиотекарско друштво Србије, 97–103.
- ЈАНКОВИЋ 2020: Јанковић, Ана, „Јавне библиотеке и њихова делатност у време пандемијске кризе”, *Библиотекар 2/2020*, Београд: Библиотекарско друштво Србије, 57–72.
- МИЛУНОВИЋ 2020: Милуновић, Д. Драгана, „Народна библиотека Србије у условима ванредног стања проглашеног поводом пандемије заразне болести ковид-19”, *Библиотекар 2/2020*, Београд: Библиотекарско друштво Србије, 33–43.

- MITIĆ 2020: Mitić, N., „Biblioteke na jugu u doba korone – više se čita i više je članova”, *Južne vesti*, 17. 8. 2020, <https://www.juznevesti.com/Kultura/Biblioteke-na-jugu-u-doba-korone-vise-se-cita-i-vise-je-clanova.sr.html>, (приступљено 10. 10. 2021).
- РАДУЛОВИЋ, ВУКОВИЋ 2020: Радловић, В. Марија, Тања М. Вуковић. „Програмски искорак у онлајн свет: Рад градске библиотеке Чачак за време пандемије вируса корона.” *Библиотекар 2/2020*, Београд: Библиотекарско друштво Србије, 73–84.
- СТАНКОВИЋ, ЧИЧОВАЧКИ И ДР. 2021: Stanković, J., Т. Čičovački, К. Petrović, *Kako rade biblioteke u Srbiji za vreme korone*, 11. 8. 2021, <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/biblioteka-vukovog-zavicaja-u-loznici-za-vreme-korone/>, (приступљено 10. 10. 2021).
- How Public Libraries Are Responding to the Pandemic 2020: American Libraries Magazine*, April 9, 2020, <https://americanlibrariesmagazine.org/blogs/the-scoop/public-libraries-responding-pandemic/>, (приступљено 10. 10. 2021).
- Hazan 2020: Hazan, Suzan, *Culture from home – Connecting through webinars during the lockdown*, <https://pro.europeana.eu/post/culture-from-home-connecting-through-webinars-during-the-lockdown>, *Европеана Про блог*, 6. јул 2020 (преузето 22. 9. 2021), NAPLE Sister Libraries.
- Libraries in Times of Coronavirus: The Case of Public Library of Pittem (Belgium)*, <https://www.naplesisterlibraries.org/libraries-in-times-of-coronavirus-the-case-of-public-library-of-pittem-belgium/>, (приступљено 10. 10. 2021).
- Gallica: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k65653101/>, Nacionalna biblioteka Francuske, (приступљено 10. 10. 2020).
- Novel Coronavirus Outbreak: <https://novel-coronavirus.onlinelibrary.wiley.com/novel-coronavirus-outbreak#>, (приступљено 17. 10. 2020).

Mirjana M. Večeski

SCIENTIFIC-RESEARCH WORK DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Summary

What is presented in the paper is the sum of impressions regarding the scientific-research work in the field of social studies and humanities during the Covid-19 pandemic. Through different forms and phases of a scientific research activity, the author considers the difficulties and limitations as well as the advantages of the new forms of engagement and the perspectives that have arisen. The conclusions were drawn on the basis of the author’s immediate experience, the experience of other researchers from different scientific disciplines, scientific and expert works, journalistic texts and reports, the available documents regarding the instructions

and recommendations of the Institute for Public Health, Ministry of Health and other state institutions responsible for the implementation of protective measures during the pandemic, as well as the research about the work of the largest libraries and archives in Serbia in these newly developed circumstances, conducted from the end of September till the end of November 2021. Although this research refers to Serbia, the pandemic has similarly hit all cultural and scientific institutions and scientific workers worldwide, making their position better or worse just in the sense of „the digital gap” (private or institutional technological capacities, the quality of the internet connection), that is the capability of managers to organise the work of individual institutions and projects.

Key words: scientific-research work, Covid-19 pandemic, literature and bibliography, libraries, archives, scientific conventions, editorial work.

УЧЕЊЕ У ПАНДЕМИЈИ – *SUMMA* УТИСАКА
Тематски зборник радова

Издавач
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

За издавача
Проф. др Наталија Јовановић, деканица

Координаторка Издавачког центра
Доц. др Сања Игњатовић, продеканица за научноистраживачки рад

Лектура
Ксенија Стаменковић
Наталија Ристић

Техничко уредништво
Дарко Јовановић (Дизајн корице)
Милан Д. Ранђеловић (Прелом)
Ирена Вељковић (Дигитализација)

Format
17x24

Штампа
Филозофски факултет Ниш

Тираж
10 CD примерака

ISBN 978-86-7379-621-5

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.018.43:004(082)(0.034.2)
616.98:578.834(100)(082)(0.034.2)
378.147:8(082)(0.034.2)
37.091:004(082)(0.034.2)

УЧЕЊЕ у пандемији – summa утисака
[Електронски извор] : тематски зборник радова
/ [уредници] Ненад Благојевић, Никола Татар.
- Ниш : Филозофски факултет Универзитета,
2023 (Ниш : Филозофски факултет). - 1
електронски оптички диск (CD-ROM) ; 12 cm

Системски захтеви: Нису наведени. - Насл.
са насловне стране документа. - “Зборник са
научно-стручног скупа ‘Учење у пандемији –
summa утисака’, одржаног 24. и 25. септембра
2021. године.” --> колофон. - Тираж 10. -
Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-7379-621-5

а) Образовање на даљину -- Зборници б) Ковид
19 -- Пандемија -- Зборници в) Информациона
технологија -- Образовање -- Зборници

COBISS.SR-ID 119825161